

ERDÉLYI HÍRADÓ

Kedden, Mártius' 5-adián, 1829

Spanvolhatárszél — Nagybritannia (Parlément' kinyitása) — Frantziaország — Belgaország
Németország — Muszkaország — Olaszország — Moldova — A' Hartzmezőről — Külömbfelek

Spanvolhatárszél

Gibraltári tudósítások, a' sárga-hideglelés' minden áldozattját 1618-ra teszik. Az 1804-edik esztendőben, a' ragadó nyavalja 5500 embert küldött ott ki az élecből. Azt vették észre, hogy azok közül, a' kik akkor kijállottak, volt a' betegséget, egyet-se bántott e' mostani pestis.

Nagybritannia

Az angl. parlament- kinyitó királyszéki Beszéd' végezete. — Alsó- Hazbeli Urak! Parantsolatot vettünk ÖFgét, tudtokra adni, hogy a' foljó esztendő' budgetja (jövedelem' és költség' felvétele) haladék nélkül Elötökbe fog terjesztetni. ÖFge, bizik buzgóságtokhoz, hogy a' szükséges pénzt megígéritek, ilendő tekintetbe vévén a' Status' szükségait és a' kiméllő gazdálkodást, melyet ÖFge a' Státus- kormányozás különböző ágaiban kíván behozatni. — Örvend ÖFge hogy a' jövedelem' kapaszkodó nevekedsét jelenteti: ez a' kapaszkodó nevekedsé, főképpen az alsóbb Rendek' költsége' tárgyaiban, különösen kedves ÖFgének, minthogy az, meghatározott módon bizonyítja a' nemzeti segéd- források' állandóságát és az ÖFge' népeinek szerentsés és jó-állapottja' tartósságát.

Lordok és Urak! Irland' állapotja volt az ÖFge' szakadatlan gondoskodá-

sának a' tárgya. — Sajnálva látja ÖFge, hogy az egyesült ország' ezen részében, még mind- all egy, a' köz- ügyodalomnak veszedelmes, az országásmóddal egyezhetetlen Eggyesület, mely, visszalokodást és gonosz szándékot tartogat- fenn az ÖFge' alattvalói között; ha ez, még tovább is megszenvedődne, a' legnagyobb iparkodásokat is Irland' állapotja' állandó megjobbítására, semnivé tenné. — ÖFge, a Király, teljes bizodalommal van saját Parlamentjéhez, hogy ez mindenről az ÖFge' kezébe fog letenni, melyek Ötet olyan állapotba teszik, hogy az Ötet illető hatalmas méltóságát fenntarthattja. — Ajánlja Ö- Felsége, hogy minekutánna azon igazi végtárgyat elértük, az egész Irland' állapotja' vétesen megfontolás alá, 's a' törvények, mellyeknek erejeknél- fogva az ÖFge' római- katolikus alattvalói polgári tehetlenséggel vannak megverve, megvisgáltassanak. — A' Ti' dolgokat lessz fontolóra- venni, ha valjon rá lehet-é menni ezen ügyetlenségek' eltörlésére a' nélkül, hogy egyházi és statusi intézeteink' teljes és állandó bátorsága, a' törvényesen behozott protestans hitvallás' fenntartása, ezen egyesült ország' Püspökei', és az ö- rájok bizott Egyház' jussai és privilegiumai veszedelemben forognának. — Olyan intézetek ezek, mellyeknek ezen protestans országban, mindég szen-

landóságokat szülnék. Az olyan embert, a ki ezt egyenesen megvallja, elébe teszem én annak, kit a' hosszas élet, a' helyett hogy bőltsebbé, még makatsab-bá teszi. Vagy el kell a' katolikus kér-dést dönteni, vagy egyet értő protes-tans Ministeriumot kell felállítani. Hogy ez az utolsó lehetetlen; az ő-előtte szóló betsülletes Beszélő, igen helyesen mondotta. Alkalmasint nints is senki, a' ki más valami módot tudna feltalálni az emancipatió kivül, a' fenyegető szer-kezetek elkerülésére. Egyedülvaló, a' mit ő jönnek nem ítélt, az, hogy az emancipatio' rendszabásait, az eggyesület' felbontása' rendszabásai után akarják elő-venni. Ha az emancipatio lett volna az első rendszabás; úgy az eggyesület, természeti halállal enyészett volna el az által. Egyéberánt, ha ő valaha mert volna tanácsot adni a' katolikus közönségnek; most volna az, sőt saját betsülete és haszna, és az egész birodalomé mellett, szívzakadva ohajtja, hogy az eggyesületet töröljék-el, s bizzák magokat a' törvényszerzés' bőltességére. És, akkor osztán, tsaknem a' fejét merné feltenni, hogy a' dolog oly' szerentsésen fogna kiesni, mintha már a' királyi hely-be - hagyást megnyerte volna. Tsak akkor lehetne a' kimenetel kétséges, ha a' katolikusok, saját magok vislete által akadájt vetnének annak ellenébe. — Sir Mackintosh azt mondotta, hogy neki ör-vendetesebb ez a' nap, mint akarmelyik azok között, mellyeket ekkorig é-letében elélt.

Frantziaország

Azon nagy Háromfedelűre (így is nevezik a' tengeriek a' nagy fajta hajókat; de az Egyfedelűt, nem), Duc de Berdeaux, mely most a' cherbourgi hajó-műhelyen fekszik építés-felben, fog telmenni körülbelől 115 ezer cubik talp

fa, 6 frankjával talpa (pes cub.). Az ütköző algerendája' (Kiele) hossza 180 talp, a' hajó' eggyik végétől pedig a' másikig (azaz, fent) 220 talp. Széles-sége 50 talp, és jár a' vízben 25 talp mélységre. Az első ágyú-serban, 36 fon-tosok lesznek, a' másodikban 24 fontosok, a' harmadikban 18 fontosok, a' Kastély-ban 12 fontosok: 126 ágyúra van a' fúrva (az ilyen jukat portának hívják). A' nagy árbotz 120 talp hosszaságu, vas-tagtsága' kerülete 9—10 talp, és nyom 400 vagy 420 mását. A' nagy rúd' (vitorla-kifeszítő) hossza 72 talp, vitorla rúd, kisebb repülő elő-rúdjával, 72 talp, mely eggyütt 144 talpnyi magasságot teszen. A' nagy vitorlarúd 110 talp, a' fock-vitorlarúd (elő) 100 talp. A' hajó' népe 1000 ember; ezenkívül, fér még rá katona is 5—6 száz. A' vasmats-ka' kötele' kerülete 25 hüvejk: ilyen van 6, mellyek közzül egy-egy 180 má-sa. A' 6 vasmatska, nyom eggyütt 540 mását. A' többi közt az árbotzokhoz és vitorlákhöz, nyomaak eggyütt 2400 má-sát. A' hajó' felkészítéséhez, kívántatik 1589 mása 79 font mindenféle vas; beborításához és kalfaterozásához, 'sat. 917 mása, 63 font veresrész, 62 mása 90 font ón, 489 mása 50 font kender-szössz, 384 mása 92 font szurok és 43 mása 70 font hajókenő (theer). Vitorlának kell 28,163 róf vitorlaváson, és minthogy a' liniahajó rendszerént 2 játéku vitor-lával jár, tehát mindössze 56,326 róf kell; melyben, tsak fő-zászlónak ma-gának 250 róf fejeítetű vászon kell. A' vitorlán alól, bagasia, ágyúk, árbotzok, vitorlák, eleség belé rakása előtt, 500 ezer tonnát vagy 10,004 mását nyom a' hajó.

Egy királyi Ordonance febr. 1-ső-jéről, fegyverbe idézi az 1828-adikai é-letidejűeket, azaz, a' katonaságra követ-

kezőket. De a' kiállítás' munkája tsak május' 20-adiján fog kezdődni, és júl. 10-edikén végződik: 60,000 azoknak a' számok. Regementekre oszlattatások ezen fíjatal katonáknak, utóbb fog meghatározódni. — A' nem-régiben Havreben megérkezett, az Industrioso hajón fére vergődött 140 portugallus kivándorlottak, ismét szélnek botsátkoztak onnan, febr. 1-ső napján, Wade amerikai briggen. Havreben tartózkodások alatt szorgalmasan gyakoroltak magokat a' fegyverben. A' Wade azt mondotta, hogy az ő' rendeltetése Charlestown-ba volna: de úgy gondolják, hogy fogadott hajó, hogy a' kivándorlottakat Terceirába vigye. (Nem tudták még Havre-ben febr. 1-ső napján a' Sandalba Gen. esetét a' szállítvány' többi részével Terceiránál, s hogy Brestbe érkezett volna).

A' frantzia Parlemetek' udvarló Beszédei, az úgynevezett Adressek, igen fontosok, és, valamint a' Parlemt-kinyitó királyi Beszéd, úgy ezek is egészen az európai világ' mostani különös állásához vannak szabva, nints módunk benne, fájdalom, hogy szoros határok közzé finantialiter szorult Híradónkba elő-adjuk, mert a' nélkül is annyira össze-tolult a' mindenféle szövevényekkel küszködő politica, hogy ennek még tsak felét sem lehet illendően felhordani. A' múlt 40 esztendő' lefolytában nagy dolgok történtek; de a' politica, úgy-szólván, egyszerű volt, az egész Európa, tsak egy végtárgyra tzelozott: most, legalább ekkorig, nem úgy van — quod capita, tot sensus. A' frantzia Király feleletje az udvarló Biztosság' Adressére, mivel' igen rövid és fontos, — itt van: — "Nagy örömmel veszem Pair-Kamaram' hajlandóságainak elő-adását; gyönyörködve látom, hogy az, fontos foglalatosságait, mellyek ra vannak bízva, e-

gész kiterjedésében érzi, és minden kötelességeit, mellyek a' Status' első Egyesülete' terhei, szívére vette. — Nem hiú szemérmetségből akarom Én itt magamat azon egyformásításból kihúzni, mellyet Uraságtok a' Sz. Lajos, IV-edik Henrik, XIV-edik Lajos és az Én' országlószékem között előmbe adtak. Nem, Uraim, Én, érzem, mely méjjen vagyok Én alatta ezen Eleim' virtusainak és talentumainak. De ha hazámhozvaló szeretetről van szó; úgy, minden Eleimet kérdőre veszem, és meg fogom a' Frantziáknak bizonyítani tudni, hogy Én, azon vérré, mely ereimben tserkédez, méltó vagyok. — Nem kételkedem, Uraim, buzgóságtokon; nyomosan meg fogják Uraságtok vizsgálni azon fontos törvényeket, mellyek az Én' parantsolatomra tanátskozás alá fognak tétetni. Teljes bizadalommal vagyok, hogy az ég' segedelme mellett, ez az Ülés, adhat még valamit alattvalóim' boldogságához és hazánk' ditsőségéhez.

Midőn az alsó Házban az udvarló felelet' helybe-hagyására szózatoltak, a' jobb oldal' ülő-padja, tsaknem egészen megürült. Az ülés' kinyitásakor 318 Tag volt jelen; most pedig már tsak 221. A' sors-edényben 213 fehér és 8 fekete gojóbis volt. — A' Pair-Kamarából is, az Adresse felett szózatolás' pillantattjában, kimentek a' Kardiaalok, Érsekek és Püpokök.

Az alsó Kamara udvarló' feleletje még hosszabb mint a' Paereké. A' Biztosok' beszédére adott feleletje a' Királynak, e' volt: "Azon hajlandóságokat, a' mellyeket Uraságtok a' Departementek' Képviselei' nevében Nekem felhoznak, Én, annál-örömostebb halgatom, mivel' az nekem erős bizodalmot mutat ára, hogy ezen fontos Ülésnek Frantziaország' boldogsága' nevedése

lessz a' következése. — Úgy, Uraim, Én, belsőképpen meggyőztettem, hogy alattvalóim' szeretetét megérdemlem; 's ez az oka, hogy azon bizonyágtételek, melyeket Én mindenütt, a' hol keresztül utaztam, találtam, egyenesen meghatották szívemet, 's oly' vidám meglegedést szereztek bennem. Megvallo, kevés hasznát vettem volna Én annak, ha, nem érzettem volna, hogy Én azt megérdemlem. — Jól mondjátok, Uraim, ha valaha (a' mit reménylek, hogy az egek tölle megmentenek) veszedelmes környületek fordulnának elő, az ő Királya' szavát egész Frantziaország meghallaná, 's ez a' szó, mindég betsültre vezetné Frantziaországot. — Ez az Ülés, nem kétlem, megnyugtató következtést hoz az Én' népemre, és így, Énreám is: mert, Uraim, a' ki egyiket mondja, a' másikat is mondja. — Helybe-hagyom azon buzgóságot' erőssítését, melyet mindazon törvények' megvisszálására fordítani ígértek, a' melyeket előtökbe adni megparantsoltam, 's köszönöm azon szándéktokat."

Egy, dologhoz értő Biztosság, egy rendkívül jó ítéletet teszen azon áthatatlan szövetekről (Tissus imperméables), melyeket Rattier és Guibel Urak Párisban készítgetnek. Az ángl. efféle szövet' tökéletesebbítése az, és két szövetből állanak, melyek közé Kautsuk (gumi elasticum) van sajtólva. Készítenek ők gyapjú- és sejem-szövetet ilyen módon; melyekben az áthatatlan minden szövetek' előkelősége megvan (mint már viaszos tafota, 'sat.), a' nélkül, hogy ezeknek tökéletlenségek is megválnának benne. Mert, azoknak jó külső állások van, a' bőrhöz nem ragadnak, 's nem törnek. Egy efféle igen könnyű köpönyeg, úgy egyben-tartja a' kigőzölést (párázást), hogy az, a' legkegyet-

lenebb hidegben, mint köpönyeg, elég, ha bár a' mellett, az alatt, igen könnyű köntösben van is valaki. Az ilyen derék szövetek' ára, szer-szerént igen tsekéj, legalább, sokkal kevesebb mint az ánglusé. — Az ítélő-mesterek, betsület- emlékpénzre ítelték méltóknak a' megnevezett két Urat.

Belgaország

Brüssel, febr. 9. — Némely iteni Társaságokban, olyan hírekkel múltattják most magokat, melyek a' magok' nemekben saját természetüek. Európa' politikai szerkezetei, a' mint ők mondják, egy-idő-ólta, új character't vesznek magokra. A' nagy Kabinétok' szakadatlan alkudozásainak, melyekben némely másod-rangu Hatalmak is résztvesznek, nem tsak a' hadi állapot' végbe-szakasztása Keleten, és a' Portugall 's Brasilia között álló visszázkodások' eligazítása végtárgyak, hanem, minden Hatalmak' eggyesítése, a' naponként tovább harapódzó antimonarchica principumok ellen. Meggyőződötteknek mondják magokat felölle, hogy napnyúgoton, ugyanazon gyökéértelmek hovatovább nevednek, a' melyek Sándor Tszásár' életében, a' Monarchákat tsaknem állandó Congressusban tartották, és a' melyek ellen hartzolni, akkor-időben úgy tartották, mint minden Fejedelem' szent köteleességét. Már most 'hát azt hiszik, az a' szükség is jelen volna, hogy magánosok' hasznait 's követeléseit az Egész' hasznának alája vessék, és eggyesített erővel, egy olyan systemának, elment-álljanak, mely az álló rend alá gödröt akar ásni. Legalább, leveleztek volna és útmutatásokat adtak volna a' felől, melyeknek legalább, annyi hasznok, volna, és a' Hatalmak között a' legnagyobb egyet-értést helyre-állítanak, midőn ezek az idő' lelke által, valami saját-vé-

delmezés-formára felidézettek. Az a' szorongattatással szemlélt háború Muszkaország és a' Porta között, magában, ezen értelmek szerint, kevesebb tünődést szerethet, mint - sem egy felekezeti' intelkedése, mely annak tartósságától hasznot nyerni reményl: 's e' szerint, azt hiszik, hogy Miklós Császár, még ha nem mérséklene is szándékát annyira, ára hagyná magát vetetni, hogy itt megszűnjön, és a' veszedelem' napjaiban, Szövettségeseihez álljon. Matuczewicz Gróf, ki az idvezült Sándor Császár alatt, egy volt a' legmunkásabb dolgozók között, és az európai akkori politikát éppen oly szorosan értette, valamint mostani Monárkhája' szándékaiban járatos, meglehet, úgy - mondanak, olyan világosításokat veszen Londonban, mellyek őtet nem sokára Pétervárra vissza-menetelre készítetik, és küldtetésének, a' köz-előre-feltételtől különböző tárgyát adhatja, — ha az ő' küldtetésének valóban a' volna végtárgya, hogy az ottani tanátskozásoknál a' görög dolog felett, jelen legyen, ottan, a' görög bírtok' egész függetlensége és bővítése mellett szózatoljon, és egy elevevaló szoros egyformaságot kívánjon a' Követek' útmutatásaiban, kik a' Portával alkudoznak. De, mindezen hírek, ekkorig még, apocryphusok nekünk.

Németország

A' hamburgi Híradókban van egy levél, röviden, Mádrídból Brunetti Ur-tól, jan. 12-dikéről. "A' tripolisi Basa' hadi készülétének itt elfutott híre' alkalmánál - fogva, megkértem a' spanyol Ministeriumot, hogy az Ó-katholikus Fge' Konzulánál azon Kerületben, tudakozódna az említett hadi készülétekről. Vettem én 'hat ére választ, hogy azok az ellenséges fenyegetőzések, a' mondott Konzul véleménye szerint, nem

Austriát illetik, mely a' maga zászlóját Kötések által a' Portával, bátorságba helyeztette: de hogy Burkusorzággal és a' Hansee (an see) városokkal nem így van a' dolog, mellyek, sem a' Portával, sem a' tripolji Igazgatósággal, nem tettek Kötést, 's e' szerint, úgy tekintik ezeket, mint ellenségeiket. — Az apróbb tengeri kereskedők, kiknek, különben, tengeri erejek, vagy semmi, vagy igen tsekély, mint már a' Burkus, a' Hansee-k, Svéd, Dánus's több, sohasé várják azt, hogy a' kereskedő-lelkű Anglia ö-érték küldje az Exmouthokat Algier ellen, ha magok fősvénykedvén nem akarják, egyet-értve, azon tolvaj systemájú nemzeteket megtámodni; vagy ebben, Frantziaországot, mely minden igasságra hajlandóbb, azon ragadozás' örök végbe-szakasztására segedelműl hívni. Keresztény és pallérozott Fejedelmeknek tolvaj bandák' adófizetőjének lenni, a' leggyalázatosabb fekvés, a' rabszolgaságon kívül. Ezeknek is mind az angl. kereskedési politika az oka; valamint a' felhozott éhelhólt processionak.

Muszkaország

Az odessai Híradó szerint, az ott 1 hétig tartott erős tél után, gyengébb idő fordult elő, a' hó, olvad, a' jéggel beterült hajó-tanyáról, kezd a' jég eltakarodni, jan. 28-adikán.

Jassy, féb. 1. — A' muszka katonai Kormányozásban nagy változások esnek; sok előkelő Tisztviselők mennek el a' hadseregtől, hogy az ország' belsőjében szogáljanak. Ugy tette-le a' mi' betses Gouverneurünk Pahlen (róf is Hivatalát és Pétervárra megyen. Selturrieff Gen.-Máyor váltja őtet fel Deb.its Generált, várják ide vissza; Mihály Nagyhertzeg is, ki előbb Oiasországba akart utazni, ismét a' hadsereghez fog menni. A' hadsereg' gondviselését illető ké-

szület megmérhetetlen, 's az a' munkásság, mely által a' táborozásból vissza jött katonaság' újj rendbe-szedését folytatták, minden képzeletet meghalad. A' Törökök tsendesen veszteglenek az ő erősségeikben; és egy mostanában próbált kiütés Giurgewoból sok emberbe került nekik. Egy dragonos reg., melyet Langeron Gen. lántsakkal fegyverkezettett-fel, oly' tüzzel támodta-meg a' török lovasságot és annyira megzavarta ezt, hogy a' giurgewoi várvéd tartván tölle hogy az elleuség a' szaladók-kal együtt benyomul a' várba, bezárta az utólsók előtt a' kapukat; melyre azok a' sántzokon öldösték-le.

Olaszország

Livornóba érkezett jan. 22-dike táján 6 görög-hajó, nemzeti zászlója alatt, még-pedig az egyik Maratonisi-ből, 21 nap alatt. A' Kereskedőség nagyon örvendett rajta, kivált' hallván, hogy még több hajó is fog megérkezni.

Moldóvia / Central University

Egy, Pétervárról Jassy-ba febr. 8-adikán érkezett Kurír tudósítást hozott Wittgenstein Gróf Hadmarsalnak, a' Zoltusin Gen. ekkorig volt kieff-i pölgár-Gouverneur' kineveztetéséről, Pahlen Gróf helyett, ideigvaló Gouverneur-re és Diván - Elölülővé, Moldovában és Oláhországban.

A' Hartzmezőről - Legalább valami az, a' téli táborozásból, a' nikápolji hídvég' és a' turno-i külső-város' megvétele-olta a' Muszkák által, hogy ezt a' turno-i várat a' Muszkák erőssen lövöldözik bombikkal, és Langeron Gróf reményli maga-megadását, mivel a' várhoz semmi segedelem nem juthat.

Külföldi élelmiszer

A' bétsi, dologgal-büntető fenyíték-házban (Zuchthaus) van, a' mint mondják, most egy fenytendő hibás, a' ki azt találta volna fel, -hogy lehessen szénából tükört csinálni. Tudnivaló, hogy minden plántában van, hol több, hol kevesebb tükoralak, mint a' Földmívelési Kimitől láthatni: de a' kitaláló beszéde szerént, a' szénában oly' bőven volna, hogy 6 font szénából 1 font tükör lenne, igen egyszerű módon. Próbát-tétetni vele, semmibe-se fogna kerülni.

Pótolék

Nints nyűgösebb állapotban ember egy magyar Újságrónál, a' kinek annyiféle értelemhez kellene szabni Akadémia által még ekkorig még nem határozott magyar nyelvet, a' hány a' Híradó' olvasója. A' ki a' tudományok' öregbedésével, azaz, előkapaszkodásával, egy lépésen jár, azaz, ifjodik vénülve, az, örvend a' Híradónak: de a' ki azokban szüntügy vénül, mint saját életidejében, jaj ennek eleget tenni tudni. Szerentsére, 10 - 20 között találni egy ilyet, ki Brückenkopf-ot jobb magyarságnak találja mint Hídvéget, mely örökidőtől-fogva a' hídak végénél épült falukat, városokat vagy várakat tette.

Státus papirosok' Foljamatja

	Ezüstpénzben			Ezüstpénzben				
	Béts, Febr.	17	18	19	London, Febr.	5	7	4
Bank-Oblig. 1.1/2pC.	54.1/4	-	54.5/8	-	54.1/2	Consols, 3 pC.	-	87.3/8 - 87.1/2 - 87.5/8
Pengőpénz-Obl. 5pC.	97.15/16	-	97.7/8	-	97.3/4	Stocks-Premie, Sh.	-	- - - - -
Roths. 1820, 100f. CP.	163 1/8	-	163. —	-	162.5/8	Brasíliai Bons	-	63.1/2 - - - - 64 —
Partial. 1821. Ua.	125.1/4	-	125.1/4	-	125.1/8	Buenos-Ayresi	-	- - - - -
Bankaktia, 1000f. CP.	1114. —	-	1114. —	-	1110.7/10	Columbiai	-	19 1/2 - - - - 20 —
Páris, Febr.	7	-	9	-	10	Mexikói	-	29.3/4 - - - - 30.1/4
Consols 5 pC.	109.80	-	109.75	-	110.20	Portugalli	-	50.1 2 - - - - 52.1/2
Ugyanaz 3 pC.	76.50	-	76.65	-	77.15	Muszkaországi	-	97.3 4 - - - - 97.1/2
Bank-aktia, 2000 Fr.	-	-	-	-	-	Görögországi	-	- - - - - 16 —